

PREMENY SEMINÁRA SVÄTÉHO LADISLAVA V NITRE V ARCHÍVNYCH PRAMEŇOCH 18. STOROČIA

Changes of the Seminary of St. Ladislav in Nitra in the 18th Century Archive Sources

Marek Ďurčo

Abstract: ĎURČO, Marek. *Changes of the Seminary of St. Ladislav in Nitra in the 18th Century Archive Sources.* The seminary of St. Ladislav in Nitra was an important education institute in the Slovak history which - due to the spiritual formation - had wider than a regional position. The goal of the article is to inform a reader about historical issues of the life of the diocese seminary of St. Ladislav in Nitra in the 18th century. The research is based on the Church archive sources related to the studied period. During three hundred years of its existence - until the closing by the communist regime - the seminary had formed and educated the priest youth in the historical Nitra diocese.

Key words: *the seminary of St. Ladislav in Nitra, the Nitra diocese, education, Church archives*

Abstrakt: ĎURČO, Marek. *Premeny seminára svätého Ladislava v Nitre v archívnych prameňoch 18. storočia.* Seminár svätého Ladislava v Nitre v minulosti patril medzi významné vzdelávacie inštitúty a ustanovizne v dejinách Slovenska, ktorý mal svojou duchovnou formáciou nadregionálne postavenie. Cieľom štúdie je ponúknuť čitateľovi analytickú sondu cez výskum dobových archívnych prameňov cirkevnej proveniencie do historickej problematiky vnútorného života diecézneho seminára svätého Ladislava v Nitre v 18. storočí. Nitriansky seminár takmer počas troch storočí formoval výchovu a vzdelávanie kňazského dorastu v historickej Nitrianskej diecéze až do jeho zrušenia komunistickým režimom.

Kľúčové slová: *seminár svätého Ladislava v Nitre, Nitrianska diecéza, vzdelávanie, cirkevné archívy*

Seminár svätého Ladislava v Nitre v minulosti patril medzi významné vzdelávacie inštitúty a ustanovizne v dejinách Slovenska, ktorý mal svojou duchovnou formáciou nadregionálne postavenie. V dobovej historickej literatúre sa diecéznemu semináru svätého Ladislava v Nitre venovala len istá pozornosť. V roku

1905 publikoval svoje dielo J. Tóth.¹ Nitriansky biskup Jozef Vurum v roku 1835 taktiež zdôraznil jestvovanie diecézneho seminára vo svojej historizujúcej monografii o Nitrianskom biskupstve a jeho predstaviteľoch.² Zmienky o jeho postavení nájdeme v syntézujúcej monografii o Nitrianskej diecéze z roku 1933.³ Diplomovú prácu s tematikou kňazského seminára v roku 1996 obhájil J. Ninis.⁴ Historik V. Judák v stručnosti zostavil publikáciu o obnovenom kňazskom seminári svätého Ladislava, ktorý bol po roku 1990 premenovaný na seminár svätého Gorazda.⁵ Článok z pôvodných archívnych dokumentov z diecézneho archívu v roku 2004 priniesol M. Ďurčo.⁶ V roku 2007 boli vydané nejaké archívne dokumenty z diecézneho archívu v pramennej edícii.⁷ Kňazský diecézny seminár sv. Ladislava v Nitre, na ktorý nadviazal Kňazský seminár svätého Gorazda, by si zaslúžil samostatnú pramennú edíciu. Podľa zachovaných listinných dokumentov archívneho fondu Diecézny seminár svätého Ladislava, ktoré sú uložené v Diecéznom archíve na Biskupskom úrade v Nitre, možno zrekonštruovať počiatky dejín kňazského seminára v Nitre. Fond má takmer 50 archívnych krabíc. Bolo by vhodné, aby sa k nemu vypracoval kvalitný inventár a uložené archívne dokumenty seminára sa sprístupnili čo najširšej bádateľskej verejnosti nielen zo Slovenska, ale aj zo zahraničia. Archívne dokumenty historického fondu diecézneho seminára svätého Ladislava v Nitre sa pred archívnym spracovaním nachádzali v stave rozsypu. Boli uložené asi

¹ TÓTH, József. *Adatok az nyitrai papnevelde történetéből*. Nitra, 1905. Porov. CZÖSZ, I. A püspöki kis-szemenarium Nyitrán. In *Nyitramegyei Közlöny*, 1886, VI., č. 14. Porov. GOND, I. Az uj papnövelde Nyitrán. Magyar Állam 1878; In *Nyitrai Közlöny*, 1872, III, č. 22 – 23. Porov. aj kapitolu od CZEIZEL, G. *Nyitra multja és Nyitra vármegyei monographia*. Nitra, 1900.

² VURUM, Josephus. *Episcopatus Nitriensis eiusque praesulum memoria*. Posonii, 1838. Porov. ĎURČO, Marek. Pohľad na Nitriansku diecézu očami diecézneho biskupa Jozefa Vuruma v 19. storočí. In *Slovenské národné noviny*, 22. 2. 2011, roč. 22 (26), č. 7, s. 8.

³ STRÁNSKY, Albert – CSERENYÉY, Štefan. *Dejiny biskupstva Nitrianskeho od najstarších čias až do konca stredoveku*. Nitra, 1933, s. 236.

⁴ NINIS, Ján. *Dejiny kňazského seminára v Nitre*. Diplomová práca. Teologický inštitút v Nitre. Nitra, 1996. Porov. KAŠŠOVIC, Stanislav. Kňazský seminár v Nitre. In MARSINA, Richard (ed.). *Nitra v slovenských dejinách*. Martin, 2002, s. 279 – 285.

⁵ JUDÁK, Viliam. *Kňazský seminár svätého Gorazda*. Nitra, 1997.

⁶ ĎURČO, Marek. Z histórie seminára. In *Gorazd. Časopis nitrianskych bohoslovcov*, roč. 14, 2004, s. 14 – 15.

⁷ ĎURČO, Marek – NEMEŠ, Jaroslav (eds). *Miscellanea ecclesiastica Nitriensia I. Quellen zur Geschichte des Bistums Neutra* (ďalej MEN I.). Kraków, 2007, s. 373 – 381.

v 35 balíkoch. Pôvodne boli uložené na Nitrianskom hrade v tzv. Gustíniho dome a začiatkom deväťdesiatych rokov 20. storočia kvôli archeologickému výskumu boli prenesené do ešte neupravených priestorov terajšieho diecézneho archívu. Je pravdepodobné, že v dôsledku zrušenia všetkých diecéznych seminárov na území vtedajšieho Československa po roku 1948 došlo k narušeniu pôvodnej registratúry Seminára svätého Ladislava a jej torzo v podobe rozsypu bolo prenesené začiatkom päťdesiatych rokov 20. storočia do tzv. Gustíniho domu. V týchto priestoroch písomnosti seminára boli vystavené nepriaznivým klimatickým, skladovým a poveternostným podmienkam a z toho dôvodu došlo k ich aspoň čiastočnému spracovaniu a roztriedeniu. Dokumenty diecézneho seminára svätého Ladislava v Nitre možno považovať za skvost písomností cirkevnej proveniencie v Diecéznom archíve v Nitre. K pôvodnej registratúre diecézneho seminára sa nezachovali žiadne jednoduché registratúrne pomôcky, prípadne dobové elenchy. Variabilita a typológia písomností seminára svedčí o jeho pestrom vnútornom i spirituálnom živote. Písomnosti sú nateraz rozdelené na niekoľko pertinenčných skupín: informationes, spisy o bohoslovcoch, rationes a hospodárska agenda, korešpondencia rektora diecézneho seminára s diecéznym biskupom, iná korešpondencia, puncta vacationalia, reversales litterae, dimissionales, základiny (fundácie) a iné.

Stav pred zriadením diecézneho seminára

Nitriansky biskup František Forgáč, ktorý nastúpil na biskupský prestol v Nitre dňa 10. júla 1596, založil u jezuitov v Šali nad Váhom základinu pre dvanástich chovancov. Ostrihomský arcibiskup Peter Pazmáň v listine z 2. júna 1627 konštatuje, že v rímskom kolégiu, ktoré pápež Gregor XIII. zveril do rúk Spoločnosti Ježišovej na výchovu klerikov nielen z nemeckých krajín, ale aj z Uhorského kráľovstva, je prevaha Uhrov. Do rúk rektora kolégia so súhlasom generálneho predstaveného Spoločnosti Ježišovej dal 1333 zlatých dukátov s tým zámerom, aby z ročného výnosu 80 zlatých bola zabezpečená výchova dvoch alebo troch kňazov, ktorí sa potom majú vrátiť späť do Uhorska. Zároveň pripomenul, že v Uhorsku je nedostatok kňazov, pričom rektor uhorského kolégia túto sumu môže použiť na zaplatenie nákladov tým, ktorí chcú študovať na tomto kolégiu v Ríme.⁸ Tieto peniaze sa nesmeli podľa vyjadrenia listiny použiť na iný účel, ale „v dobrej viere nech slúžia na pomoc Uhorskému kráľovstvu“.

⁸ Diecézny archív v Nitre (ďalej DAN), f. Diecézny seminár sv. Ladislava, odpis latinskej

Dňa 2. februára 1637 biskup Ján Telegdy daroval svoj dom v Trnave na výchovu šľachticov do rúk Spoločnosti Ježišovej. Tento cirkevný hodnostár dňa 19. marca 1643 zložil sumu celkom 15.000 zlatých na výchovu šiestich klerikov v Trnave. V roku 1649 biskup Juraj Lipaj presunul chovancov z Trnavy do generálneho seminára. Biskup Ján Telegdy určil tri podmienky tejto základiny. Po prvé, každý rok vždy prvého januára sa bude sláviť spievaná svätá omša za fundátora. Svätá omša bude o Panne Márii s kolektou a o sv. Barbore spolu s modlitbou za donátora. Po smrti donátora sa určilo, že bohoslužba sa bude sláviť aj naďalej za zomrelého. Po druhé, pátri zo Spoločnosti Ježišovej sa zaviazali platiť od tohto domu cenzus mestu Trnava. Po tretie, pátri jezuiti sa zaviazali, že ak nebudú tento dom naďalej spravovať, pripadne do vlastníctva Ostrihomskej kapituly, a to tak, že tá tu ustanoví jedného kanonika, ktorý bude obývať tento dom a kapitula sa zaviazá spravovať tento dom aj s príľahlými záhradami.⁹ Dňa 1. apríla 1686 biskup Ján Gubašóci zložil testamentom 21.000 zlatých na výchovu seminaristov.

V štvrtom bode svojho testamentu nitriansky biskup Ladislav Maťašovský zo dňa 4. novembra 1704 na postavenie seminára pre duchovenstvo v hornom meste v Nitre zložil sumu 5000 ríšskych zlatých a sumu 1650 zlatých, ktoré boli viazané v polovici dediny Krajné v Nitrianskej stolici, v Nive Čáskovskej a v istých lúkach.¹⁰ Okrem toho nitriansky biskup Maťašovský v testamente uložil 10.000 zlatých u grófa Petra Zičiho pod tou podmienkou, aby Nitrianska kapitula hospodársku správu tohto seminára prevzala na seba. Takto viazané peniaze sa mali použiť na pestovanie humanitného vzdelania seminaristov (*poesi et rethoria interteneant*). Pre talentovaných študentov sa malo platiť štúdium na kolégiách

---

listiny vydané vo Viedni z 2. 6. 1627: „*Si tamen esset inopia Ungarorum, qui ad collegium mitterentur, ut census iste depositi annis aliquot augetur, nec submitterentur iuvenes, tunc rector pater collegii Ungarici teneatur pecuniam illam insumere etiam in viaticum euntium ad illud collegium ita per aliquem ex superioribus Societatis, qui in hisce partibus versantur, curet aliquos conquiri, et illis viaticum suppeditare, ut Romam ire possint*“.

⁹ DAN, F. Diecézny seminár sv. Ladislava, *Extractus foundationis Telegdyanae*.

¹⁰ DAN, F. Diecézny seminár sv. Ladislava, fasc. Počiatky seminára. Porov. MEN I, č. 39, s. 373: „... *portionem illam possessionis Krajna dictae, in hoc comitatu Nitriensi existentem, habitam, quam piae reminiscetiae illustrissimus condam dominus Ladislaus Mattyasovszky episcopus Nitriensis etc. pro erigendo hic Nitriae seminario clericorum legavit, annis superioribus pro censu annuo florenos quingentos, et praeterea florenos quinquaginta pro certo prato Czimazin luka dicto, certamque araturam falcaturam, aliosque labores, et operas, atque victualia annuatim debuisse praestitisse, et pendisse*“.

Spoločnosti Ježišovej v Trnave a vo Viedni (*pro ut Tyrnaviae, ita Viennae ad collegia praecluderetur aditus*).

Ekonomické fundovanie seminára

Nitriansky biskup Ladislav Maťašovský dal 1. novembra 1702 na vybudovanie diecézneho seminára 10.000 zlatých, ktoré v tom čase boli uložené u grófa Petra Zičiho. Dňa 31. marca 1689 fundátor Maťašovský dal grófom Pavlovi a Adamovi Draškovičovcom polovicu obce Krajné spolu s panskou lúkou, čo bolo ohodnotené na 7 500 zlatých, ktoré mali slúžiť na podporu seminára. Zároveň v tom istom čase od uvedených grófov získal 1500 zlatých za predaj istých majetkov. Taktiež dňa 12. septembra 1696 dal vdove Kataríne Jakušičovej, manželke nebohého baróna Ladislava Révaja, sto zlatých na zúročovanie.

Neskorší nitriansky biskup Ladislav Adam Erdödy túto fundáciu na seminár navýšil a spomenutému grófovi Petrovi Zičimu dňa 20. novembra 1707 dal na zúročovanie tisíc zlatých spolu s ostávajúcimi 315 zlatými. Zároveň grófovi Jozefovi Esterházyemu staršiemu dňa 6. novembra 1710 elokoval šesťsto zlatých spolu so zostávajúcimi financiami v hodnote 115 zlatých a 50 denárov. Takto nitriansky biskup Ladislav Adam Erdödy navýšil fundáciu na Seminár svätého Ladislava o 2030 zlatých a 50 denárov. Dňa 26. marca 1714 nitriansky biskup uzatvoril finančnú zmluvu s grófom Petrom Zičim, že bude výhodne úročiť sumu 1925 zlatých počas šiestich rokov a piatich mesiacov za účelom zlepšenia ekonomického zabezpečenia seminára. O tomto právnom akte vydala Nitrianska kapitula hodnoverné listinné svedectvo v prítomnosti kanonikov Ladislava Söréniho a Gabriela Spataja. Podobnú zmluvu biskup uzatvoril aj s grófom Pavlom Forgáčom, ktorý vzal na šesťpercentné úročenie sumu 3.000 zlatých na dobu jedného roka. Tento kontrakt bol uzatvorený 9. marca 1716.

Celková suma finančnej základiny, ktorú zhromaždili nitrianski biskupi Ladislav Maťašovský a Ladislav Adam Erdödy, predstavovala 25 130 zlatých. Všetky vyhotovené dokumenty k predmetným zmluvám sa nachádzali uschované v tom čase u prefekta seminára. Celkovú správu o stave úročenia základín a zmlúv na diecézny seminár vyhotovil v Nitre dňa 23. februára 1719 nitriansky kanonik a prefekt seminára Ladislav Söréni.¹¹ Predpokladáme, že ako vzor pri

---

¹¹ DAN, F. Diecézny seminár sv. Ladislava, *Series fundationalis pecuniae seminarii sancti Ladislai clericorum elocationisque eiusdem ac nonnulorum circa eandem notandorum* (dokument zo dňa 23. 2. 1719).

prvotnej vnútornej organizácii seminára sv. Ladislava v Nitre slúžilo usmerenie ostrihomského arcibiskupa z 10. augusta 1709 o stravovaní a obliekaní seminaristov (*alumni*) v Pazmáneu (*collegium Pazmanianum Viennae*) vo Viedni.¹²

Nitriansky biskup Ladislav Maťašovský časť dediny Krajné v Nitrianskej stolici poručil k postaveniu seminára v Nitre. Ako census poddaní odovzdávali ročne 500 zlatých a za obhospodarovanie lúky zvanej Czimazin platili 50 zlatých. Prefekt seminára Ladislav Söréni pre chudobu odpustil poddaným obce Krajné platenie 50 zlatých.¹³ V dobe fundátora seminára Ladislava Maťašovského polovica dediny Krajné platila ročný census (daň) 50 zlatých. Okrem toho panská lúka Cimazin bola kosená poddanými a prenajímala sa.¹⁴ V apríli 1710 sa polovica dediny Krajné dostala pod hospodársku správu Nitrianskej kapituly a v tom čase bol ustanovený za prefekta seminára kanonik Ladislav Söréni podľa rozhodnutia biskupa (*iuxta mentem fundatoris*). Kráľovská listina Karola VI. vydaná v Trnave 12. marca 1713 hovorí, že gróf Ladislav Adam Erdödy ako nitriansky biskup pred kráľovským personálom Jánom Horvátom Simonetricom zložil celý finančný obnos do rúk grófa Petra Zičiho (*de Vasonkö*), čo určil nebohý biskup Ladislav Maťašovský pre založený seminár v Nitre v hodnote 1350 zlatých na 6 % úrok. Gróf Peter Ziči sa zaviazal zúročiť tieto peniaze na 2000 zlatých. Bratia Juraj a Pavol Almáši v hornom meste dňa 1. januára 1715 prepoštovi a nitrianskemu kanonikovi Ladislavovi Sörénimu odpredali za 2000 rýnskych zlatých dom nad uličkou smerom na Palánok v susedstve dvoch kamenných domov.¹⁵ Táto kúpno-predajná zmluva bola vyhotovená v troch exemplároch, z ktorých jeden bol uložený v archíve nitrianskeho biskupa, druhý v archíve Nitrianskej kapituly a tretí sa nachádzal u prefekta seminára. Kanonik Ladislav Söréni sa stal hlavným predstaveným tohto seminára.¹⁶

Po polstoročí dal tento dom biskup Ján Gustíni (1767 – 1777) zbúrať a na tom mieste dal v rokoch 1764 – 1770 podľa projektu viedenských staviteľov Schmidta a Lipperta postaviť neskorobarokovú budovu tzv. Veľkého seminára.

¹² DAN, F. Diecézny seminár sv. Ladislava, *Ordinatio victus et amictus alumnorum Collegii Pazmaniani facta a cardinale de Saxonía* (dokument datovaný v Bratislave zo dňa 10. 8. 1709).

¹³ DAN, F. Diecézny seminár sv. Ladislava, *Paria contractus cum Krajnensibus*.

¹⁴ DAN, F. Diecézny seminár sv. Ladislava, fasc. Počiatky seminára. Porov. MEN I, č. 40, s. 374.

¹⁵ DAN, F. Diecézny seminár sv. Ladislava, fasc. Počiatky seminára. Porov. MEN I, č. 41, s. 375.

¹⁶ VAGNER, Jozsef. *Adalékok a nyitrai székes káptalan történetéhez*. Nitra, 1896, s. 287 – 294.

Pri zemných prácach v šiancovom násype Palánku došlo v roku 1767 na stavbe seminára k tragickej nehode, keď pre zosuv pôdy zahynulo vo výkope 11 robotníkov. Potrebným seminára čiastočne slúžil aj v susedstve kňazský starobiniec (*Promeritae quieti*) postavený v roku 1776. Po desiatich rokoch už seminár nestačil potrebám diecézy, preto ho biskup Ján Gustíni v rokoch 1778 až 1780 rozšíril o dvorové krídlo.¹⁷

Nitriansky biskup Ladislav Adam Erdödy v latinskej listine zo dňa 15. októbra 1731 píše, že „... nakoľko moja Nitrianska diecéza nedávno bola zaplnená heretickými kazateľmi, teraz už je celkom vyčistená, chýbajú jej však katolícki farári a nemá žiadnu istú základinu,“¹⁸ preto celú svoju časť mesta Galos v Mošonskej stolici, ktorá bola nadobudnutá ešte Jurajom Lippajom a Valentínom Szentem za 21 000 zlatých, dal kolégiu Pazmáneu vo Viedni. Základina bola uložená vo Viedenskej banke na päťpercentný úrok. Z úrokov 1800 rýnskych zlatých sa malo vzdelávať dvanásť budúcich kňazov. Na jedného chovanca pripadalo asi 150 zlatých, z čoho sto zlatých malo slúžiť na ošatenie, breviár a cestovné náklady študujúceho klerika. Nitriansky biskup Ladislav Adam Erdödy vo svojom testamente z 18. januára 1735 uvádza, že základinu pre klerikov nitrianskeho seminára zveľadil.¹⁹ Mikuláš Birovský dňa 31. júla 1736 odpredal malý dom neďaleko mosta pri malom mlyne Nitrianskej kapituly v susedstve záhrady, ktorá patrila Františkovi Almášimu, správcovi všetkých majetkov Nitrianskeho biskupstva, za sto zlatých pre účely Seminára svätého Ladislava v Nitre.²⁰ Peniaze prevzal od kanonika Pavla Tarnóciho a kúpno-predajnú zmluvu spísal Michal Horváth, notár Nitrianskej kapituly.

Dňa 4. septembra 1749 sa v hornom meste v Nitre na kráľovský príkaz a na žiadosť Nitrianskej kapituly konalo vyšetovanie v prítomnosti slúžneho

¹⁷ FUSEK, Gabriel – ZEMENE, Marián Róbert (eds.). *Dejiny Nitry od najstarších čias po súčasnosť*. Nitra, 1998, s. 213.

¹⁸ DAN, F. Diecézny seminár sv. Ladislava, fasc. *Acta seminarii*, latinská listina zo dňa 15. 10. 1731: „*Et quia diaecesis mea Nitriensis olim haereticis praedicatoribus repleta, iam vero totaliter expurgata pluribus indiget catholicis plebanis, nullamque eatenus certam habeat foundationem ...*“

¹⁹ DAN, F. Diecézny seminár sv. Ladislava, fasc. Počiatky seminára. Porov. MEN I, č. 32, s. 350. „*Fundationem clericorum seminarii Nitriensis in aliqua parte auxi.*“

²⁰ DAN, F. Diecézny seminár sv. Ladislava, fasc. Počiatky seminára. Porov. MEN I, č. 42, s. 376: „... a superiori vero ipse transitus ad praedictam molam, haberem, cum horto eidem domui contiguo ex certis rationibus seminario sancti Ladislai regis Hungariae et confessoris Matyasovszkiano clericorum Nitriensium in perpetuum eo facto, nullo jure mihi reservato cedo, et per manus in florenis rhenensibus centum id est in florenis 100.“

Juraja Čutého a prisázného prisediaceho Jozefa Bošániho Nitrianskej stolice. Služobníkov a čelad' seminára vypočúvali v dvoch otázkach.²¹ V prvej stálo, či svedok slúžil niekedy v seminári nitrianskych klerikov a kto z pánov kanonikov bol v tom čase prefektom seminára. V druhej otázke zástupcovia Nitrianskej stolice predvolaných sa pýtali, či počas svojej služby chodili slobodne pre drevo do lesov a hôr, ktoré boli v dolnom meste v Nitre a či nielen do hájených lesov, ale aj do tých, kde je prístup zakázaný a či slobodne bez akéhokoľvek rušenia drevo z týchto lesov pre potreby tohto seminára privážali na kúrenie, pre kuchyňu i na ohrev klerikov, ktorí žili v seminári. Svedok František Vrana vo veku 62 rokov z ulice Podhradie (*platea Varalya*), ktorý bol poddaný nitrianskeho biskupa, vypovedal, že slúžil v seminári hneď od počiatku jeho existencie. V čase správcovstva Ladislava Söréniho a počas prefektora kanonika Smutka slobodne mohol chodiť do lesov mesta Nitra a tam bez akéhokoľvek obťažovania mešťanmi pripravoval drevo pre potreby kuchyne, na vykurovanie, na pranie šiat pre klerikov. Druhý svedok Ján Valentoje vo veku 41 rokov pochádzal z osady za palisádami – Palánkom (*in vico infra Paliszatas seu Palangas*), ktorá susedila s Kapitulskou ulicou. Vypovedal, že asi päť rokov v čase správcu kanonika Pavla Tarnóciho slúžil v seminári. Pre potreby práčky v seminári drevo však nevozieval. Ďalší svedok Pavol Slizar vo veku 51 rokov bol poddaný Nitrianskej kapituly a v seminári slúžil v čase správcov Juraja Birovského a Pavla Tarnóciho.

Nitriansky kanonik Ján Anton Saitler dňa 28. marca 1766 predal svoj vlastný dom v hornom meste, ktorý sa nachádzal v susedstve seminára, so všetkým príslušenstvom nitrianskemu biskupovi Jánovi Gustínimu za 1200 rýnskych zlatých.²² Biskup Gustíni ho odkúpil s tým zámerom, aby diecézny seminár rozšíril a zväčšil. Biskup Ján Gustíni dňa 20. mája 1767 daroval svoju záhradu pre potreby seminára pod Nitrianskym hradom, ktorá ležala vedľa záhrady františkánov.²³ Páter Vincent Szabo, vikár rádu svätého Pavla, prvého mučeníka uhorskej provincie, a konventu svätého Jána Krstiteľa v Horných Lefantovciach

²¹ DAN, F. Diecézny seminár sv. Ladislava, fasc. Počiatky seminára.

²² DAN, F. Diecézny seminár sv. Ladislava, fasc. Počiatky seminára. Porov. MEN I, č. 43, s. 377 – 378: „... memoratam domum meam, pro praefata olim Biroskiana, ejusdem universis attinentiis et superaddendis, mihi r(henensibus) florenis mille ducentis id est florenis 1200 omni eo jure, quo illam acquisivi, et possedi, cumque universis pariter attinentiis excepto agro et parto iam ex post ad aliam domum, mihi titulo respective cambii cessam, applicandis, et per me possidendis, suae excellentiae ad rationem praefati seminarii cesserim“.

²³ MEN I, č. 44, s. 378 – 379: „... de horto talismodi quopiam subarcensi, seminario nostro addicendo solliciti, hortum illum infra arcem nostram, iuxta hortum nunc patrum

i splnomocnenec predstaveného rádu Gašpara Gindla, dňa 22. októbra 1767 predal rádový dom paulínov v hornom meste s dvoma poliami, ktorý biskup Ján Gustíni odkúpil za 3000 zlatých.²⁴ Biskup Gustíni v liste zo dňa 3. marca 1771, ktorý adresoval prefektovi seminára, napísal, že dom po paulínoch je v zúboženom stave a obývajú ho nateraz chovanci. Požiadal prefekta, aby provízor vzal kľúče od domu a uzamkol ho a zároveň sa postaral o nevyhnutnú opravu.²⁵ Biskup Ján Gustíni listinou z 13. mája 1774 daroval Viznerov dom pre potreby a účely seminára. Uviedol, že v predošlých rokoch seminár od základov postavil a nakoľko semináru chýbalo hospodárske zabezpečenie, Viznerov dom daroval aj s poliami a lúkami, ktoré ako biskup sám nadobudol.

Podľa zachovaných archívnych dokumentov možno zistiť, ktorí klerici študovali v prvom ročníku seminára²⁶:

Rok 1774: Ján Repaši, Pavol Čereník, Ján Salix, Andrej Laurinec, František Šurába a Peter Valter

Rok 1775: Štefan Šuba, Jakub Rokický, Imrich Štefáni, Ján Janec, Jozef Mesároš a Ján Hazucha.

Rok 1776: Ján Konc, Jozef Breštenský, Ján Dlhovský, Jozef Bucko, Jozef Vavřík, Ján Miština a Juraj Knihár.

Rok 1777: Ján Farský, Ondrej Prachár, Karol Sajtler, Ladislav Sluka, Ján Podvážsky, Karol Sadecký, Pavol Egelský, Juraj Holly a Jozef Kubica.

Rok 1778: Ján Litaši, Štefan Ševčík, František Xaver Hábel, Mikuláš Marciš, Imrich Podhorský, Alexander Alagovič a Jozef Horecký.

---

franciscanorum situm ... seminario nostro pleno iure, uti praeappositum habetur in perpetuum transcribimus“.

²⁴ MEN I, č. 45, s. 379 – 380: „... domum ordinis nostri in superiori civitate episcopali Nitriensi sitam una cum duobus agris, uno quidem a parte Kereskény iuxta metam tolvaj megye, altero ad allodium domini Almási prope Parúcza excellentissimo illustrissimo ac reverendissimo domino Joani Gusztini, episcopo Nitriensi etc. vendiderim, per manusque realiter tradiderim“.

²⁵ MEN I, č. 46, s. 381: „Intelligo domum per me a Paulinis emtam esse omnibus perviam, et ut ut multis ruinis affecta sit sub incolatu alumnorum, pluribus in dies affici. Idcirco dominatio vestra reverendissima advocato ad se provisorio meo Nitriensi committat, ut clavibus ad se receptis eamdem in custodia bona habeat, portamque a talang ita claudi curet ne pateat omnibus. Proximo vere ad reparationem reparandorum faciam ordinationes. In: reliquo paternam benedictionem impertitus persevero.“

²⁶ DAN, F. Diecézny seminár sv. Ladislava, fasc. Závazky klerikov prvého ročníka podľa predpísaného sľubu 1774 – 1780, 1796 – 1799, 1801 – 1805.

Rok 1779: Martin Babilovič, Ján Hôrka, Štefan Hesteríni, Imrich Rašovský, Mikuláš Anton Stanček, Ján Sadecký a Ján Kmeňko.

Rok 1780: Ján Bajzík, Mikuláš Holbaj, Ján Šuba, Imrich Prídavka, Ján Šimoník, Ignác Pataky, Ignác Lehocký, Ondrej Zemanovič, Juraj Géczy a Ondrej Urbanovský.

Obnovenie činnosti seminára po roku 1790

Po smrti cisára Jozefa II. v roku 1790 a po nástupe jeho brata Leopolda II. boli zrušené kráľovské generálne semináre, ktoré boli nahradené partikulárnymi diecéznymi seminármi. Tieto semináre sa stali miestom výchovy mladého dorastu pre budúce kňazské povolania. V roku 1790 sa do seminára zasvätenému svätému Ladislavovi v Nitre vrátila prevažne časť cirkevného kléru Nitrianskej diecézy, ktorý bol predtým umiestnený v Bratislave na kráľovskom hrade.

V posledných októbrových dňoch roku 1790 na základe nariadenia nitrianskeho biskupa Františka Xavera Fuchsa boli všetci bohoslovci obnoveného nitrianskeho seminára sčítaní a riadne zapísaní. Vyučovanie sa začalo začiatkom novembra roku 1790. Správu a výchovu mladšieho duchovenstva (*clerus iunior*) v nitrianskom seminári svätého Ladislava prevzali ustanovení profesori, ktorí vyučovali teologické vedy a disciplíny. Kanonik Ladislav Kamanházy bol nitrianskym biskupom Františkom Xaverom Fuchsom ustanovený za prefekta seminára. Viceprefektom sa stal Ján Predanóci, ktorý sa nedávno vrátil z generálneho seminára v Bratislave, kde absolvoval päťročný teologický kurz. Za predstaveného študentov (*praefectus studiorum*) bol určený František Fričovský. Po krátkej dobe bol presunutý k dvoru nitrianskeho biskupa. V jeho funkcii ho nahradil Jozef Snežnický, ktorý sa vrátil zo seminára v Pávii. Za riadnych profesorov boli ustanovení biskupom Fuchsom Alexander Alagovič, niekdajší farár v Močenku, ktorý sa stal učiteľom dogmatickej teológie: Juraj Hollý, bývalý farár v Oponiciach, ktorý sa stal učiteľom morálnej a pastorálnej teológie. Učiteľom orientálnych jazykov a Svätého písma sa stal bývalý kaplán v Močenku Ján Pongrác. Sekretár a ceremoniár nitrianskeho biskupa Fuchsa Jozef Vurum sa stal učiteľom kanonického práva a cirkevných dejín. Listinou vydanou v Močenku dňa 1. augusta 1790 biskup František Xaver Fuchs určil všetkým profesorom v seminári rovnakú odmenu v podobe päťsto zlatých a ubytovanie aj stravu v seminári zadarmo. Prvý školský rok 1790/1791 sa v obnovenom seminári začal

v prvých dňoch novembra roku 1790 bohoslužbou slávenou v kaplnke svätého Ladislava, ktorá bola spojená so vzývaním Svätého Ducha²⁷.

V školskom roku 1790/1791 v obnovenom Seminári svätého Ladislava v Nitre študovali títo bohoslovci a klerici, ktorí sa vrátili z generálneho seminára v Bratislave.²⁸

Meno a priezvisko	Dátum narodenia	Rodisko	Pôvod	Región
Alexej Broďáni	18. 8. 1768	Brodzany	Šľachtic	Tekovská stolica
Andrej Smetanaj	15. 10. 1772	Rajec	Nešľachtic	
Anton Molnár	5. 12. 1765	Pečeňany	Nešľachtic	Trenčianska stolica
Anton Veselý	25. 10. 1764	Uherský Brod	Nešľachtic	
Eliáš Pravotický	21. 5. 1764	Bánovce nad Bebravou	Nešľachtic	Trenčianska stolica
Imrich Kvašaj	5. 11. 1766	Kvašov	Šľachtic	
Ján Buček	9. 10. 1765	Skalica	Nešľachtic	
Ján Dvorák	5. 6. 1765	Trnava	Nešľachtic	Bratislavská stolica
Ján Haan	6. 2. 1772	Žilina	Nešľachtic	Trenčianska stolica
Ján Chudý	21. 8. 1769	Frivald (Rajecká Lesná)	Nešľachtic	Trenčianska stolica
Ján Krobot	3. 9. 1770	Banská Štiavnica	Nešľachtic	
Ján Minarovič	1. 1. 1770	Trnava	Nešľachtic	Bratislavská stolica
Ján Pšenko	16. 5. 1767	Veľké Topoľčany	Nešľachtic	Nitrianska stolica
Ján Sirtsich	20. 7. 1771	Melčice	Šľachtic	Trenčianska stolica
Ján Speldan	21. 5. 1764	Žilina	Nešľachtic	Trenčianska stolica
Ján Stanček	19. 10. 1771	Rajec	Nešľachtic	Trenčianska stolica
Ján Škovránek	14. 11. 1765	Trenčín	Nešľachtic	Trenčianska stolica
Ján Ujházy	29. 5. 1771	Domaniža	Šľachtic	Trenčianska stolica
Jozef Blaho				
Jozef Balgha	30. 3. 1762	Malé Topoľčany	Šľachtic	
Jozef Fodorský	16. 3. 1768	Nitra	Nešľachtic	Nitrianska stolica
Jozef Krov	23. 3. 1767	Ilava	Nešľachtic	Trenčianska stolica
Juraj Kuliffay	8. 4. 1769	Považská Bystrica	Šľachtic	Trenčianska stolica

²⁷ DAN, F. Diecézny seminár sv. Ladislava, Protocollum historicum lycoei episcopalis Nitriensis.

²⁸ DAN, F. Diecézny seminár sv. Ladislava, Informatio alumnorum seminarii episcopalis Nitriensis pro semestri primo de anno 1790 /1791.

Ladislav Alagovič	14. 10. 1767	Maniga	Šľachtic	Nitrianska stolica
Martin Bielčík	1. 11. 1768	Vysoká	Nešľachtic	
Pavol Miklovič	28. 8. 1768	Maniga	Nešľachtic	
Peter Valachy	28. 10. 1768	Žilina	Nešľachtic	Trenčianska stolica
Samuel Andrejkovič	26. 8. 1761	Bánovce nad Bebravou	Nešľachtic	Trenčianska stolica
Štefan Bohatý	3. 2. 1770	Dežerice	Nešľachtic	Trenčianska stolica
Štefan Židek	13. 5. 1766	Rajec	Nešľachtic	
Vendelín Bednári	8. 2. 1759	Veľké Topoľčany	Nešľachtic	

Vyučovací proces v diecéznom seminári od roku 1790²⁹

Po smrti Jozefa II. sa zišli všetci diecézni biskupi z celého Uhorska spolu s kaľočským arcibiskupom Ondrejom Szabom v Pešti pred zahájením všeobecného krajinského snemu v Budíne, totiž pred inaugurovaním Leopolda II. Cieľom ich stretnutia bolo usporiadať a zjednotiť teologické štúdium v celom Uhorsku. Plán štvorročného štúdia pre budúcich kňazov bol schválený. Navrhli ho dvaja biskupi: Matúš František Kertiza, biskup z Bosny a Ignác Baňáni, biskup zo Sedmohradska. Plán rátať s ustanovením štyroch profesorov teológie, z ktorých jeden vyučoval dogmatickú teológiu bez traktátu o sviatostiach, druhý vyučoval morálnu teológiu aj s traktátom o sviatostiach, ďalší učil kanonické právo a posledný profesor mal na starosti orientálne jazyky, ako aj výklad Svätého písma. Bohoslovci boli povinní absolvovať celý teologický kurz za štyri roky.

Systém teologického štúdia bol však veľmi nesystematický a neusporiadaný. Profesorom nitrianskeho lýcea sa tento poriadok nepáčil. Na jednom zhromaždení sa jednohlasne rozhodli vypracovať pre nitrianske lýceum nový poriadok s názvom *Ordo rei litterariae theologicae in lyceo episcopali Nitriensi per quadriennium tradendae* (Poriadok vyučovania teologických disciplín na nitrianskom biskupom lýceu na štyri roky). Tento návrh dali na schválenie Juraj Hollý, Alexander Alagovič, Jozef Vurum a Ján Pongrác nitrianskemu biskupovi Františkovi Xaverovi Fuchsovi.

V rámci teológie sa mali na nitrianskom lýceu vyučovať podľa ich návrhu: dogmatická teológia, Sväté písmo, cirkevné dejiny, morálna teológia, pastorálna

²⁹ DAN, F. Diecézny seminár sv. Ladislava, *Protocollum historicum lycoei episcopalis Nitriensis*.

teológia, náuka o posvätných obradoch cirkvi. Tieto predmety boli rozdelené tak, aby jeden profesor vyučoval cirkevné dejiny a kanonické právo, ďalší Sväté písmo, základy východných jazykov a princípy interpretácie Nového a Starého zákona. Iný profesor mal vyučovať dogmatickú teológiu a posledný z profesorského zboru morálnu teológiu, pastorálnu teológiu a náuku o obradoch cirkvi.

Poriadok prednášok z týchto predmetov na školský rok 1790/1791 zostavovatelia určili tak, že prváci teologického kurzu od profesora Jána Pongráca si osvojili základy hebrejčiny a princípy interpretácie Svätého písma. Na túto prednášku mali chodiť aj druháci. Druhákovi teologického kurzu profesor Alexander Alagovič prednášal kapitolu o náboženstve a cirkvi, o Trojičnom Bohu, o človekovi ako o obraze Boha z dogmatickej teológie. Tejto prednášky sa zúčastňovali aj prváci. Tretiakovi teologického kurzu prednášal profesor Jozef Vurum cirkevné právo. Tejto prednášky sa povinne zúčastňovali aj štvrtáci. Profesor Juraj Hollý v prvom semestri prednášal štvrtákovi teologického kurzu pastorálnu teológiu a v druhom semestri náuku o obradoch cirkvi. Na tejto prednáške sa povinne zúčastňovali aj študenti tretieho ročníka.

V nasledujúcom školskom roku 1791/1792 bol poriadok prednášok stanovený tak, že prváci od profesora Jozefa Vuruma si vypočuli cirkevné dejiny. Tieto prednášky si povinne vybrali aj druháci. Druháci, ktorým v predchádzajúcom roku boli odprednášané základy interpretácie Starého zákona s hebrejčinou, si v tomto roku od profesora Jána Pongráca vypočuli základy gréckeho jazyka a základy interpretácie Nového zákona. Tretiaci si od profesora Alexandra Alagoviča vypočuli druhú časť dogmatickej teológie o Bohu ako o tvorcovi ľudského pokolenia a o darcovi milosti a slávy. Študenti štvrtého ročníka sa zúčastnili prednášok profesora Juraja Hollého z morálnej teológie. Túto prednášku si povinne vybrali aj tretiaci. V školskom roku 1792/1793 sa zopakoval kurz z roku 1790/1791 a v školskom roku 1793/1794 sa zopakoval kurz z roku 1791/1792.

Priebeh prednášok bol verejný. Dvaja profesori prednášali študentom prvého a druhého ročníka a druhí dvaja oddelene robili prednášky, a to tak, aby sa študenti počas jedného roka mohli oboznámiť s dvoma teologickými disciplínami. Každý profesor mal dve prednášky každý deň: jednu ráno a druhú popoludní. Skúškové obdobie pre študentov bolo rozvrhnuté do troch etáp: 1. Každý deň sa odprednášané predmety zopakovali v kruhu seminaristov o šiestej hodine pred prefektom študentov (*coram studiorum praefecto*). 2. Každý deň v stredu z predmetu učiva celého týždňa seminaristi podstúpili súkromné preskúšanie pred rektorom lýcea alebo pred prefektom seminára. 3. Na konci semestra sa

konali verejné skúšky z predmetov teologických disciplín. Podľa tohto návrhu o niekoľko mesiacov kráľom Leopoldom II. bol schválený nový študijný plán na všetkých biskupských lýceách vo forme intimátu Miestodržiteľskej rady č. 1304, ktorý bol vydaný v Bratislave dňa 18. januára 1791. Podpísali ho radcovia Miestodržiteľskej rady: Jozef Čáky, František Skerlecz a Karol Stettner. Týmto bol plán teologického štúdia, ktorý schválila Mária Terézia v roku 1779, s úpravami pozmenený.

Ku koncu školského roka 1790/1791 rezignoval prefekt seminára kanonik Ladislav Kamanházy. Na jeho miesto bol vymenovaný profesor dogmatickej teológie Alexander Alagovič. Správa základín seminára bola zverená kanonikovi Jozefovi Nejedlému. Školský rok 1791/1792 na nitrianskom lýceu sa začal v prvých dňoch novembra 1791. Intimát Miestodržiteľskej rady zo dňa 26. júna 1792 pod číslom 13814 stanovil, aby sa profesori nitrianskeho lýcea dňa 15. septembra 1792 zúčastnili rigorózneho skúšky v Pešti. Listom vydaným vo Voderadoch z 11. júla 1792 biskup Fuchs nabádal profesorov, aby išli do Pešti na skúšku „*pro suo dioecesis meae honore*“. Dňa 15. septembra 1792 v Pešti absolvovali rigorózne skúšky profesori Juraj Hollý z morálnej a pastorálnej teológie, Ján Pongrác zo Svätého písma a Jozef Vurum z cirkevných dejín a z kanonického práva. Profesor dogmatickej teológie na nitrianskom teologickom lýceu vyučoval z knihy dogmatiky od Engelberta Klüpfela. Profesor Svätého písma v prvom semestri vyučoval základy pôvodného jazyka Starého zákona z gramatiky hebrejčiny Adama Kasanického. Profesor cirkevného práva v oboch semestroch prednášal kanonické právo od Dominika Cavalária spolu s partikulárnym právom Uhorského kráľovstva. Profesor pastorálnej teológie prednášal učivo z knihy Michala Horvátha v prvom semestri a v druhom semestri vyučoval o kresťanských obradoch z knihy Ladislava Tompu.

V školskom roku 1793/1794 bolo na nitrianskom teologickom lýceu zavedené filozofické štúdium z podnetu a iniciatívy biskupa. Za profesorov filozofie boli prijatí František Fričovský na vyučovanie fyziky a matematických disciplín a Ján Predanóci na logiku, metafyziku a históriu. Všetky tieto disciplíny sa vyučovali aj na kráľovských akadémiách. Profesori týchto predmetov ich vyučovali každý deň po tri hodiny. Ich ročný plat predstavoval tristo zlatých. Stravu v seminári dostávali zadarmo. Funkcia prefekta študentov (*munus studiorum praelecti*) neskorší úrad viceprefekta v tomto seminári zanikla. Na začiatku tohto školského roka kanonik pre správu seminárskej fundácie rezignoval a tá bola zverená prefektovi seminára Alexandrovi Alagovičovi.

Koncom školského roka 1794/1795 sa na biskupskom lýceu na katedre morálnej a pastorálnej teológie udiala zmena, z ktorej profesor Juraj Hollý odišiel pôsobiť do farnosti Horné Vestenice. Túto katedru dostal Ján Predanóci, ktorý bol predtým profesorom logiky a viceprefektom seminára. Katedru logiky získal biskupský ceremoniár Ján Haan. Funkcia prefekta študentov tým zostala znefunkčnená. Druhý profesor filozofie František Fričovský postúpil na katedru teológie na miesto Jána Predanóciho. V tomto roku si František Fričovský urobil v Pešti doktorát z filozofie. V školskom roku 1795/1796 intímátom Miestodržiteľskej rady správa základín diecézneho nitrianskeho seminára prešla pod správu Nitrianskej kapituly. Kapitula za nového prefekta seminára zvolila kanonika – opáta Jozefa Nejedlého a z dôvodu tejto voľby sa Alexander Alagovič vrátil na post profesora. Po Veľkej noci 1796 profesor logiky Ján Haan v Pešti úspešne absolvoval rigoróznú skúšku z filozofie. Na konci druhého semestra profesor Alexander Alagovič obdržal správu farského benefícia v Galante v Ostrihomskej arcidiecéze. Katedru dogmatiky obsadil František Fričovský, bývalý profesor fyziky. Katedru fyziky získal Ján Krobot, ktorý bol bývalým sekretárom nitrianskeho biskupa. Počas jesenných prázdnin Ján Predanóci urobil rigoróznú skúšku v Pešti a tým získal profesorské miesto na katedre morálnej a pastorálnej teológie.

V školskom roku 1793/1794 sa v kuchyni diecézneho seminára v Nitre stravovali viceprefekt Ján Predanóci, ktorý od 1. októbra 1793 zastával funkciu profesora filozofie, prefekt študentov František Fričovský, ktorý od 1. októbra 1793 bol tiež profesorom filozofie, Mikuláš Holbaj ako špirituál, Jozef Czuk ako prebendát od 1. januára 1794 do 30. apríla, a zároveň prebendát Jozef Mičko. V tomto školskom roku bolo 6 prvákov, 8 druhákov, 9 tretiakov, 10 štvrtákov. Všetci títo študovali teologické disciplíny. Boli tu 4 druháci filozofie a 7 prváci filozofie. Zároveň tu boli 2 kandidáti na teológiu, 2 kandidáti na fyziku a 10 kandidátov na logiku.³⁰ Prefekt seminára Alexander Alagovič, ktorý zastával aj funkciu správcu fundácie seminára, dostával ako plat 300 zlatých. Zároveň ako profesor dogmatiky mal príjem 500 zlatých. Jozef Hollý ako profesor morálky mal 500 zlatých. Ján Pongrác ako profesor orientálnych jazykov a Svätého písma dostával taktiež 500 zlatých. Profesor fyziky a metafyziky Ján Predanóci, ktorý zastával aj funkciu viceprefekta, okrem stravy dostával od 1. 11. 1793 do 31. 10.

³⁰ DAN, F. Diecézny seminár sv. Ladislava, *Rationes episcopalis seminarii Nitriensis a 1.11.anni 1793 ad ultimam Octobris anni 1794 deductae*.

1794 tristo zlatých. František Fričovský ako profesor fyziky a matematiky od 1. 10. 1793 do 1. 10. 1794 mal ako platový výmer 325 zlatých. Pavol Čefári, ktorý bol fyzikus domu, mal celkový príjem sto zlatých. Amandus Stubenpeck dostal za strihanie seminaristov a za lekárske obhliadky za prvý semester 25 zlatých a za druhý semester mal 18 zlatých a 80 denárov. Služobníctvu Seminára svätého Ladislava v Nitre bolo vyplatených v tomto školskom roku 336 zlatých a práčke za tento rok bolo daných 125 zlatých a 30 denárov.³¹

Dňa 14. novembra 1791 listinou vydanou vo Veľkých Kostoľanoch prísediaci dištriktuálnej tabule Jozef Benčík pri výkone exekučných právomocí nitrianskeho biskupovi Františkovi Xaverovi Fuchsovi priznal majetok v celkovej hodnote 19.400 zlatých. V tento istý deň istá časť tohto majetku bola daná vo Veľkých Kostoľanoch do prenájmu na šesť rokov istému Ferdinandovi Škultétymu (*consiliarius aulicus*), ktorý sa písomne zaviazal platiť ročný prenájom na zveľadenie diecézneho seminára vo výške 970 zlatých. Príčinou vykonanej exekúcie bol dlh grófa Krištofa Erdödyho v sume 2321 zlatých. Po vypršaní nájomnej zmluvy s Ferdinandom Škultétym dňa 24. apríla 1798 nitriansky biskup uzatvoril novú nájomnú zmluvu, ktorou bol istý podiel vo Veľkých Kostoľanoch daný do árendy na šesť rokov úradníkovi sedriálnej tabule Jágerskej stolice Ludovítovi Szálemu. Zo sumy 19.025 zlatých, ktorá bola určená na financovanie seminára, ako každoročný prenájom platil 951 zlatých a 25 denárov. Jednu časť vyplácal na sviatok svätého Juraja a druhú polovicu na svätého Michala. Zmluvu podpísali nitriansky kanonik Jozef Nejedlý, ktorý zastával funkciu správcu diecéznej pokladnice, ďalej nitriansky kanonik Ján Brestenský, ktorý bol aj prefektom diecézneho seminára a Ludovít Szále ako prenajímateľ.³² Nitriansky biskup Jozef Kluch dňa 1. mája 1821 v Nitre zložil základinu v hodnote 4.000 zlatých na šesťpercentný úrok, aby piati profesori diecézneho seminára a traja členovia jeho vedenia odsľúžili do roka 144 svätých omší. Na úrokoch sa malo rozdeliť 240 zlatých a za každú bohoslužbu mal celebrant ako odmenu 1 zlatý a 40 denárov.³³ Dokumenty cirkevnej proveniencie dosvedčujú vnútorne pestrý život v Seminári svätého Ladislava v Nitre. Práve analýza dokumentov hospodárskej agendy tejto inštitúcie, ako aj iné písomnosti môžu prispieť k lepšiemu osvetleniu fungovania tejto významnej inštitúcie v Nitre.

³¹ DAN, F. Diecézny seminár sv. Ladislava, Rationes episcopalis seminarii Nitriensis a 1.11.anni 1793 ad ultimam Octobris anni 1794 deductae.

³² DAN, F. Diecézny seminár sv. Ladislava, hospodárska agenda seminára sv. Ladislava.

³³ DAN, F. Kapituluéne opatrovníctvo náboženských základín, k. 4, fasc. Fundácie.

Záver

V priebehu 17. a 18. storočia sa formovala aj na území Hradnianskeho archidiaconátu Nitrianskej diecézy pomerne silná generácia uvedomelých vzdelancov, ktorí pochádzali najmä z nešľachtického prostredia. Mnohí kňazi z tejto generácie študovali aj v Seminári svätého Ladislava v Nitre a svojou prácou výrazne prispeli k rozvoju národného obrodovania i posilneniu sebauvedomenia slovenského národa.³⁴ V Seminári svätého Ladislava v Nitre v tomto období študovali viacerí adepti kňazstva, napr. z Uhrovca Pavol Majdán (*2. 1. 1794) a Juraj Milec (*4. 8. 1764). Z Rybian tu študovali Juraj Šimuni (*17. 4. 1786)³⁵, Michal Ribényi (*20. 3. 1763)³⁶ a Jozef Lehocký (*12. 9. 1789). V 17. storočí z Rybian pochádzal Ondrej Lehocký (*29. 9. 1696).³⁷ Z Dežeríc do Seminára svätého Ladislava chodili Ján Bošáni (*10. 12. 1775), Štefan Bohatý (*3. 2. 1770), neskorší spišský biskup Jozef Bélik (*1. 12. 1758)³⁸ a Pavol Bánovský (*1695).³⁹ Zo Slatiny nad Bebravou v Nitre študovali Vavrinec Policer (*11. 10. 1798) a Štefan Sartoris (*24. 10. 1795). Z Bobotu pochádzali Michal Rešetka (*2. 9. 1794) a Juraj Kobida.⁴⁰ Z obce Bobot istý Samuel Černák bol prijatý v roku 1640 na univerzitu v Kráľovci.⁴¹ Z Malých Chlievan a Veľkých Chlievan v Nitre štúdiá v seminári absolvovali: Rafael Kudlík (*26. 2. 1773), Ján Pravotický (*22. 6. 1774), Jozef Guniš (*15. 7. 1788),⁴² Ján Nemák (*28. 6. 1793), Jozef Chliveni (*4. 3. 1800), Juraj Palkovič (*24. 4. 1763) a Martin Béreš (*10. 2. 1790). Z Pečenian pochádzal istý Anton Molnár (*5. 12. 1765). Z Dolných Naštíc študovali v Nitre Ján Štrbavý (*14. 2. 1739)⁴³

³⁴ HUČKO, Ján (ed.). *Bratislava a počiatky slovenského národného obrodovania. Dokumenty*. Bratislava, 1992, č. 46, s. 129 – 137.

³⁵ *Schematismus historicus dioecesis Neosoliensis*. Banská Bystrica, 1876, s. 66 – 67.

³⁶ VAGNER, Adalékok a nyitrai székes káptalan történetehez, s. 318.

³⁷ VAGNER, Adalékok a nyitrai székes káptalan történetehez, s. 322.

³⁸ NÉMETHY, Ludovicus. *Series parochorum et parochiarum archidioecesis Strigoniensis ab antiquissimis temporibus usque annum MDCCCXCIV*. Strigonii, 1894, s. 490.

³⁹ NÉMETHY, Ludovicus. *Series parochorum et parochiarum archidioecesis Strigoniensis*, s. 481.

⁴⁰ NÉMETHY, Ludovicus. *Series parochorum et parochiarum archidioecesis Strigoniensis*, s. 691.

⁴¹ RUŽIČKA, V. Slováci na univerzite v Kráľovci. Význam univerzity kráľoveckej v dejinách školstva. In *Historický sborník. Časopis historického odboru Matice slovenskej*, roč. 5, 1947, s. 468.

⁴² DAN, F. *Parochiae dioecesis Nitriensis*, 84/I, k. 188, kanonická vizitácia farnosti Žabokreky nad Nitrou 1.7.1828, latinský životopis kňaza Jozefa Guniša.

⁴³ DAN, F. *Parochiae dioecesis Nitriensis*, 88/I, k. 199, kanonická vizitácia farnosti

a Jozef Uhliarik.⁴⁴ Z Bánoviec nad Bebravou pomerne významné cirkevné hodnosti dosiahli: František Xaver Márczy (*1. 10. 1792), nitriansky kanonik Anton Ďateľ (*24. 3. 1733),⁴⁵ Ján Nepomuk Rosinský (*29. 5. 1749), Eliáš Pravotický (*16. 1. 1768),⁴⁶ Michal Kunič (*25. 9. 1765), Ján Šuba (*10. 1. 1779), Samiel Peška (*27. 10. 1774), Samuel Andrejkovič (*26. 8. 1764), Michal Sloboda (*10. 9. 1785), Jozef Vrbovský (*23. 9. 1787), Anton Janáč (*6. 5. 1793), Michal Markovič (*19. 9. 1792), Ján Kasala (*24. 12. 1785), Pavol Žitňan (11. 11. 1784), Ján Vozárik (*18. 1. 1786), Ján Hesténi (*7. 2. 1782), Anton Vácky (*19. 6. 1783), Ján Sitári (*16. 9. 1783) a Štefan Vozárik (*28. 3. 1798).⁴⁷ Z Vysočian (17. stor.) pochádzali jezuiti František Vysočáni (*4. 10. 1619) a Štefan Vysočáni (*20. 8. 1611). V priebehu 17. a 18. storočia v jezuitskom noviciáte v Trenčíne študovali viacerí adeпти kňazstva: Štefan Mojžiš z Mitíc (*11. 11. 1673),⁴⁸ Juraj Podhoranský z VÍčkova (*1645),⁴⁹ Juraj Farkaš z Dolných Držkoviec (*6. 2. 1749)⁵⁰ a Valentín Kačkovič z Bánoviec (*8. 3. 1726).⁵¹ Z farnosti Trenčianske Mitice z tohto obdobia pochádzali kňazi – vzdelanci, ako napr. kanonici Martin Ďuračka⁵² a Ondrej Ďuračka,⁵³ kňazi:

Omšenie z roku 1828, latinský životopis kňaza Jána Štrbavého.

⁴⁴ NÉMETHY, Series parochorum et parochiarum archidioecesis Strigoniensis, s. 1000.

⁴⁵ DAN, F. Visitationis canonicae cathedralis ecclesiae et venerabilis capituli Nitriensis praeliminaria acta 1796, č. knihy 185, fol. 37, latinský životopis kňaza a nitrianskeho kanonika Antona Ďateľa. Porov. DAN, F. Parochiae dioecesis Nitriensis, 102/II, k. 241, kanonická vizitácia farnosti Pruské zo dňa 16. 8. 1829, fol. 36.

⁴⁶ DAN, F. Parochiae dioecesis Nitriensis, 137/I, k. 340, kanonická vizitácia farnosti Veľké Bielice zo dňa 29. 6. 1828, latinský životopis Eliáša Pravotického.

⁴⁷ DAN, F. Diecézny seminár sv. Ladislava, spisy bohoslovcov a seminaristov, rôzne výkazy.

⁴⁸ PETRUCH, Antal (ed.). A trencsényi jezuita noviciatus anyakönyve, s. 57.

⁴⁹ PETRUCH, Antal (ed.). A trencsényi jezuita noviciatus anyakönyve, s. 25.

⁵⁰ PETRUCH, Antal (ed.). A trencsényi jezuita noviciatus anyakönyve, č. 1646, s. 194. Porov. LUKÁCS, Ladislaus. *Catalogus generalis seu nomenclator biographicus personarum provinciae Austriae Societatis Jesu (1551 – 1773). Pars I. A-H.* Romae : Institutum Historicum S. J., 1987, s. 316. Porov. Štátny archív (ďalej ŠA) v Bytči, f. Trenčianska župa I, Possessiones, fasc. Dolné Držkovce, testament zemana Juraja Chriaštela z Držkoviec zo dňa 13. 5. 1645.

⁵¹ PETRUCH, Antal (ed.). *A trencsényi jezuita noviciatus anyakönyve.* Budapest, 1942, č. 1227, s. 147.

⁵² VAGNER, Adalékok a nyitrai székeskáptalan történetéhez, s. 305. Porov. DUBNICZAI, Stephanus. *Metamorphosis fidei orthodoxae de bono in malum et vicissim in comitatu Trenchiniensi, ac maxime in privilegiato oppido Solna ab anno 1600.* Cassoviae, 1737, s. 67 – 68.

⁵³ VAGNER, Adalékok a nyitrai székeskáptalan történetéhez, s. 236 – 237. Porov.

Leonard Teodor Beďač,⁵⁴ Vendelín Beďač,⁵⁵ Ján Hôrka,⁵⁶ a Michal Jozef Kapri.⁵⁷ Väčšina z uvedených osobností boli kňazi, ktorí pôsobili na území Nitrianskej diecézy. Svojím vzdelaním napomáhali v jednotlivých farnostiach pri skvalitňovaní napr. vzdelávacieho procesu na vtedajších farských školách v jednotlivých obciach a mestách.⁵⁸ Profánne dejiny sú učiteľkou života, tak sú i cirkevné dejiny najlepšou učiteľkou pre správne ponímanie cirkvi, jej podstaty, jej poslania a jej úloh. Ani svetovým dejinám nemožno dobre rozumieť bez dôkladného poznania cirkevných dejín. Cirkev mala na mnohých svetových udalostiach pozitívnu účasť. Celá moderná kultúra spočíva na kresťanských základoch a za svoj rozvoj môže ďakovať cirkvi. Táto zmenila ideológiu i mravnú základňu národov, zreformovala rodinný život, upravila pomer jednotlivca k štátu. Svojím duchom obrodila a prenikla vedu, literatúru, umenie, ba i politiku a hospodársky život.

EDERMAYER, Frederik – PONGRÁCZ, Denis. *Lexikón erbov šľachty na Slovensku I. Trenčianska stolica*. Bratislava, 2000, s. 59. Dal postaviť oltáre vo farskom kostole sv. Juraja v Kostolných Miticiach. Porov. ŠA Bytča, f. Trenčianska župa I, Kanonické vizitácie, inv. č. 1274, kanonická vizitácia farnosti Kostolné Mitice 9. 10. 1729, č. 17.

⁵⁴ ŠA Bratislava, Zbierka cirkevných matrík, inv. č. 1178, matrika Rímskokatolíckej farnosti Trenčianske Mitice, s. 58 (s. 102).

⁵⁵ RADVÁNI, Hadrián. *Slovenské učené tovarišstvo, organizácia a členstvo 1792 – 1796*. Trnava, 1992, s. 27. Porov. KOTVAN, Imrich. *Bibliografia bernolákovcov*. Martin : Matica slovenská, 1957, s. 352.

⁵⁶ BUNČIAK, J. *Dejiny farnosti Prečín*. Diplomová práca. Teologický inštitút v Nitre. Nitra, 1997, s. 53. Porov. RADVÁNI, Hadrián. *Slovenské učené tovarišstvo, organizácia a členstvo*, s. 47. Porov. KOTVAN, Imrich. *Bibliografia bernolákovcov*, s. 355.

⁵⁷ DAN, F. *Parochiae dioecesis Nitriensis*, 54/II, k. 106, kanonická vizitácia rímskokatolíckej farnosti Trenčianske Mitice, 1828; DAN, F. *Parochiae dioecesis Nitriensis*, 60/I, k. 138, kanonická vizitácia rímskokatolíckej farnosti Malá Hradná, 1828.

⁵⁸ Knižnica Kolégia školských bratov v Trenčíne, oddelenie rukopisov, *Liber suffragiorum defunctorum nostrorum Scholarum Piarum pauperum Matris Dei Scholarum Piarum religiosorum XX Octobris anni MDCCLXXVI in Domum hanc Trenchiniensem* (1776 – 1840), pôvodná sign. E IVP.13, úradná kniha zaznamenáva úmrtia piaristov a ich krátky životopis (za láskavé udelenie prístupu v septembri 2010 ďakujem rektorovi kolégia piaristov pátrovi Petrovi Franekovi, SchP). Porov. ŠA Bratislava, pobočka Trenčín, f. Piaristi v Trenčíne, Rulla novitiatus Trenchiniensis Scholarum Piarum a 1777, č. 136 (Michal Berec zo Zemianskych Mitíc), č. 173 (Matej Lehocký z Rybian), č. 92 (Ján Kudlík z Veľkých Chlievan).

PRÍLOHA

Pravidlá pre svetských študentov, ktorí navštevujú biskupské lýceum v Nitre.⁵⁹

Nitra 29. 11. 1798

„Po prvé, v určených hodinách prednášok nech sa presne dostavia tak, aby ani zavčasu, ani neskoro, ako sa má, ani v inom čase do seminára neprichádzali. Na chodbe nech sa zdržiavajú kriku a hrmotu, ani na dvor alebo do seminárskej záhrady nech nechodia. Medzitým v škole, pokiaľ nepríde pán profesor, nech zachovávajú rozvážnosť a na svojich miestach nech zostávajú. Prednášky s pozornosťou nech si vypočujú, skúšky a opakovania nech konajú podľa pokynov pána profesora. Tí, čo bez dostatočnej príčiny pred pánom profesorom by sa neospravedlnili, chýbali by medzi svojimi kolegami, takýchto musí poučiť lýceum.

Po druhé, zbožnosť a príkladné mravy budú zachovávať. Preto okrem súkromných ranných a večerných modlitieb, každodenne totiž v školských dňoch, ako aj v dňoch odpočinku o desiatej hodine v kostole pátrov františkánov sa zbožne zúčastnia bohoslužby svätej omše. Počas nedeľ a vo sviatky si vypočujú kázeň v katedrálnom chráme. Inak však v uvedenom chráme pátrov františkánov kázne i bohoslužby, ktorá bude v slovenskej reči, sa musia zúčastniť. Popoludní počas všetkých nedeľ a vo sviatky sa dostavia do večpery a kompletórium na tretiu hodinu do katedrálného chrámu. Kresťanskú náuku a morálku počas sobôt v škole po polhodine si vypočujú od pánov profesorov. Svätú spoveď a prijímanie v akýkoľvek mesiac si vykonajú u spovedníka s potvrdením listiny o vykonaní spovede. Prosieb alebo verejných procesií za gymnaziálnou mládežou sa zúčastnia kráčajúc po boku duchovenstva so všetkou zbožnosťou. Mravy, totiž rozhovor a každý spôsob života podľa priamych, čestných a ušľachtilých zákonov budú dodržiavať. Akýkoľvek stav podľa povinnosti s patričnou úctou a ušľachtilosťou budú zastávať.

Po tretie, čokoľvek by bolo proti Božím i ľudským zákonom, konvenciám ako aj charakteru počestnej mládeže, to oznámia na každom štúdiu. Toto nasledujúce sa veľmi prísne zakazuje:

- a) akýkoľvek podozrivý dom, spoločnosť a rozhovor;*
- b) najmä nočné potulovanie, totiž počas zimy do ôsmej hodiny, v lete do deviatej hodiny, večer z ubytovne vychádzka pod žiadnou zámienkou nie je dovolená;*

⁵⁹ DAN, F. Diecézny seminár sv. Ladislava, *Regulae pro philosophis saecularibus lycaeam episcopale Nitriense frequentantibus.*

- c) vstup do krčiem;
- d) tance a pijatika mimo krčiem;
- e) hry o peniaze, totiž karty, pyramída, biliard alebo iná hra akéhokoľvek mena;
- f) bitky, nadávky, hnevov a rozpory buď medzi sebou, alebo s kýmkoľvek iným; preto s gymnaziálnou mládežou nech sa chránia uzatvárať spolky;
- g) fajčenie najmä na ulici, ako aj na dvore ubytovne.

Tieto pravidlá so začiatkom každého mesiaca sa prečítajú na školách a ich presné dodržiavanie pod bdelosťou dôstojných pánov prorektora lýcea a správcu seminára a prostredníctvom seba a iných k tomu ustanovených sa vykoná. Tí, čo by podľa týchto pravidiel sa neriadili, takí nebudú tolerovaní na lýceu. V Nitre 29. novembra 1798.“

SUMMARY: CHANGES OF THE SEMINARY OF ST. LADISLAV IN NITRA IN THE 18TH CENTURY ARCHIVE SOURCES. The seminary of St. Ladislav in Nitra was an important education institute in the Slovak history which - due to the spiritual formation - had wider than a regional influence. In the period literature, the diocese seminary of St. Ladislav in Nitra had been almost fully ignored. We attempted to do a partial probe into its early history on the basis of the original archive documents, literary sources of the Diocese archive in Nitra. Documents of the seminary might be regarded as a treasure of the scripta of the Church provenience in the Diocese archive in Nitra. The beginnings of the seminar are traced to the turn of the 17th and 18th century. The article mainly focuses on running of the seminary in the 18th century; particularly following the research of the original Latin sources that were created there or in a milieu of the Nitra chapter. In the past, during three hundred years of its existence, the seminary as an establishment of the educational character had formed the priest youth and important Nitra's canons, bishops, teachers of theology, Church lawyers as well as prominent personalities, who considerably contributed to the history of the Nitra diocese. According to an analysis of the Church scripta we found out that the modern culture is based on the Christian roots and owes its development to the spiritual contribution of the Church. The Church itself changed the ideology and moral basis of nations; it reformed the family life and improved a relation of individuals to the state. The spirit of the Church renewed and spread through science, literature, art, even over the policy and economic life.

PhDr. Marek Ďurčo, PhD.

Na diele 454/4

Trstená 028 01

marekdurco@gmail.com